

گروه آموزشی علوم انسانی

جزوه درس:

سازمان‌های مردم‌نهاد و راهکارهای جلب آن

گردآوری:

پدرام معینی

NGO چیست و زمینه‌های ایجاد آن در کشور ما از کجا آغاز شد؟

NGO یک سازمان غیردولتی و غیرانتفاعی است. نه وابسته به دولت است و نه اثری از حاکمیت درون آن پیدا می‌شود. نه بودجه‌ای از دولت به صورت رسمی می‌گیرد ولی دارای اساسنامه مدون است و تشکیلاتش از قبل ثبت شده. یکی از مهمترین خصوصیات NGO داوطلبانه بودن آن است که با توجه به نیاز جامعه ایجاد می‌شود. چند نفر دور هم جمع می‌شوند و به این نتیجه می‌رسند که به طور مثال با مصرف یا پخش مواد مخدر به صورت داوطلبانه و خودجوش مبارزه کنند. البته یک NGO مجاز است فعالیت‌های خودش را سامان دهد و اگر کارش به نتیجه برسد درآمد هم کسب کند و این فقط در راه توسعه و اهداف تشکیلات خودش است و سود در NGO معنا ندارد. NGO، سازمان‌های غیردولتی، گروه‌های شهروندی داوطلب، گروه‌های نفع عامه یا خیریه هیچ کاری به مسئولیت دولت ندارند و در بعضی جاها از مطالبات مردم در مقابل دولت دفاع می‌کنند یعنی مجاز به انتقاد از دولت می‌باشند. سازمان مردم نهاد به تشکلهایی اطلاق می‌شود که توسط اشخاص حقیقی غیردولتی بصورت داوطلبانه با رعایت مقررات تأسیس و غیر انتفاعی، غیر سیاسی و عضو پذیر می‌باشد.

تعریف سازمان مردم نهاد (NGO): سازمان مردم نهاد (NGO) چیست و شرایط تأسیس آن چگونه است.

سازمان مردم نهاد به تشکلهایی اطلاق می‌شود که توسط گروهی از اشخاص حقیقی غیر حکومتی بصورت داوطلبانه با رعایت مقررات مربوط تأسیس شده و غیر انتفاعی، غیر سیاسی و عضو پذیر می‌باشد.

*این تعریف به صورت کامل اجرا شده یا نتیجه آن چیز دیگری است. پس نقش احزاب چه می‌شود؟

در کشورهای خارجی اگر دولت کاری انجام دهد که از نظر دیگران اشتباه باشد NGO ها دور هم جمع می‌شوند و کار احزاب را انجام می‌دهند. به دولت معترض می‌شوند و احزاب دخالتی نمی‌کنند. البته این خود مشکلی شده و بسیاری از NGO ها بازوی احزاب شده‌اند. در کشور خودمان هم این اتفاق گاهی افتاده است یعنی NGO شده است ابزار دست گروه‌های قدرت، یا می‌شود این طور هم گفت که بعضی اوقات NGO تشکیل می‌شود که دقیقاً همین کار را انجام دهد. گاهی مسئولین دولتی پول می‌گذارند، هزینه می‌کنند تا این سازمان‌ها را تشکیل دهند تا مورد حمایت قرار بگیرند.

*ویژگی‌های یک NGO چیست؟

داوطلبانه بودن، خودجوش بودن، هدف و تفاق مشترک، حرکت طبق اساسنامه مدون، قانونمندی، برنامه مشخص، استقلال و وابسته نبودن، مسئولیت پذیری از خصوصیات بارز NGO است.

از NGO زنان بگویید. روند آن در کشور ما چگونه است، زنان تا چه حد موفق بوده‌اند، در چه زمینه‌هایی فعالیت می‌کنند؟

طبق آماری که من از وزارت کشور دارم در سال ۷۹ ما دارای ۲۵۰ NGO زنان بودیم که البته بعضی‌ها ثبت شده بودند و بعضی‌ها بدون ثبت فعالیت می‌کردند. در سال ۷۹ تقریباً بالای هفتاد درصد آنها انجمن‌های خیریه بودند. در سال ۸۰ بیش از ۵۹۱ NGO وجود داشت که در ترکیب آن خیریه کمتر شده بود یعنی به فعالیت زنان موضوعات فرهنگی، اجتماعی، مبارزه با مواد مخدر، رسانه‌ها و بحث‌های علمی، تحقیقاتی اضافه شد. در سال ۸۱ حدود ۱۴۰ NGO به این جمع اضافه شد اما ترکیب آنها بسیار متفاوت شد و ۴۵٪ فعالیت فرهنگی پیدا کردند و حدود بیست و یک درصد اجتماعی. ترکیب NGO خیریه در سال ۱۳۸۱ به ۱۶٪ رسید و تعدادی در زمینه‌های مطبوعات، علمی و بهداشتی فعالیت کردند. این درصدها نشان دهنده‌ی کاهش گرایش به خیریه است نه اینکه مسائل نوع دوستی پایین آمده باشد بلکه کمی تخصصی‌تر کار می‌کنند. از سال ۸۲ آمار دقیق و مشخصی وجود ندارد.

*مسائل اجتماعی و فرهنگی دو واژه‌ی کلی هستند. در این سالهای اخیر سازمانهای غیر دولتی زنان دقیقاً به چه مسائلی روی آورده‌اند و چرا؟

زنان کلاً در زمینه تعصبانشان که احساس می‌کنند حقشان در جامعه هم پایمال شده فعالیت بیشتری پیدا کرده‌اند. بعضی از این انتقادات و تعصبات هم درست است. زمانی زن مجبور بود در خانه بماند و آمدن او از خانه به گونه‌ای ممنوع بوده، زن خوب کسی بوده که در خانه باشد و بیرون هم نیاید، معلوم است کسی که در خانه بماند و بیرون نیاید و فعالیت نکند، معلوم هم نمی‌شود چه کاری بلد است انجام دهد. چون بسیاری ارتباطشان با بیرون امکان‌پذیر نبود، بعضی‌ها به فکر تشکیل NGO افتادند تا در جریان فعالیتهای اجتماعی خودشان را نشان بدهند. البته وضع جامعه‌ی ما خیلی تفاوت کرده است.

*ضرورت ایجاد این سازمان‌ها و کارکرد آنها در کشور ما چیست؟

در جامعه یک حاکمیت و دولت داریم که وظیفه‌ی او ایجاد وسائل و تسهیلات برای مردم است. از طرفی هم باید از مرزها دفاع کند، از طرف دیگر ایجاد تعامل با کشورهای دیگر به عهده‌ی حاکمیت است. در سطح پایین‌تر مردم هستند که کارهایشان را انجام می‌دهند یا در دولت کار می‌کنند یا به صورت آزاد. مردم کارهایشان را انجام می‌دهند و دولت هم همین‌طور بعد از مدتی مردم نیازهایی خواهند داشت و دولت به خاطر اینکه بیش از اندازه درگیر کارهای دیگر است از یک سری مشکلات ممکن است غافل شود یا به طور مثال دولت قانونی را به اجرا می‌گذارد که حق بسیاری پایمال می‌شود. اینجا مردم تصمیم می‌گیرند حرفهایشان را به دولت بزنند. در کل خواسته‌ها، مطالبات، نیازها، دیدگاه‌ها و انتقادات مردم از دولت می‌بایست سامان بگیرد و واسطه‌ای بین دولت و مردم ایجاد می‌شود که نام آن را می‌گذاریم سازمان غیر دولتی یا همان NGO.

گفتید که از خصوصیات NGO داوطلبانه بودن و استقلال آن است و از جهتی از طرف سازمان ملل متحد برنامه‌هایی طراحی شده. نقش سازمان ملل متحد و نهادهای بین‌المللی مربوط، در هدایت و حمایت سازمان‌های غیردولتی چیست؟

خود سازمان ملل متحد یک سازمان غیر دولتی است و می‌توان گفت که این سازمان یک NGO است اما در حقیقت اینطور نیست چون گفتم که NGO بدون وابستگی فعالیت می‌کند. مقر سازمان ملل متحد در نیویورک قرار دارد و به آمریکا وصل شده و از طریق آن حمایت می‌شود به این نمی‌شود گفت. NGO به هر حال سازمان ملل متحد در زمینه‌ی NGO بسیار فعال عمل کرده است و اجلاس‌هایی را بر گزار کرده است که هم نمایندگان دولتها و هم نمایندگان سازمانهای غیر دولتی حضور داشتند. بر دوش NGO بار حقوقی نیست و می‌تواند هر مسئله‌ای را مطرح کنند و چیزی گریبانگیرشان نمی‌شود. سازمان ملل متحد، سازمان‌های غیر دولتی را به عنوان مشاور می‌گیرد به صورتی که بعضی از این سازمان‌های غیر دولتی که فعال هستند یک اعتبار مشاور از سازمان ملل می‌گیرند و به فعالیت می‌پردازند.

سازمان ملل در سمت و سو دادن به سازمان‌های غیر دولتی چقدر نقش دارد؟

سازمان ملل جهت نمی‌دهد. فقط کمی فعالیت سازمان‌های غیر دولتی را راحت‌تر می‌کند. اگر یک NGO در کشورش نتواند آزادانه فعالیت کند و مطالباتش را مطرح کند، سازمان ملل از او پشتیبانی می‌کند.

یعنی سازمان ملل هیچ‌گاه یک NGO را محدود نمی‌کند؟

نه، هیچ وقت. هیچ کس تا کنون دنبال محدود کردن NGO نبوده. حتی اگر یک NGO فعالیتی کند که با ذائقه‌ی بسیاری سازگاری نداشته باشد آزاد است.

*سیاست سازمان ملل چگونه است آیا هر سازمان غیر دولتی را حمایت می‌کند؟

نه هر سازمان غیر دولتی را حمایت نمی‌کند چون هر سازمان غیر دولتی با سازمان ملل متحد ارتباط ندارد. ممکن است یک NGO در مورد حجاب یا دفاع از مطالبات مسلمانان در کشورهای خارجی فعالیت کند. اگر این NGO از اعضای قدری برخوردار باشد و بتواند عملکرد بالایی داشته باشد حتی در مورد مسائلی هم که ممنوعیت دارند می‌توانند پیروز باشند البته اگر کشورهای مخالف این مسائل مثل آمریکا با آنها مقابله نکنند. سازمان ملل هر سازمان غیر دولتی را نه حمایت می‌کند و نه به رسمیت می‌شناسد NGO. باید شرایط خاص خودش را داشته باشد و کارایی و قدرت لازم را نیاز دارد و حداقل ۵ سال دارای سابقه فعالیت باشد. اینطور نیست که یک NGO که سه روز مشغول فعالیت شده به سازمان ملل نامه بزند و از او طلب حمایت کند. البته در مورد آن مسئله‌ی خاص مثل حقوق مسلمانان در کشورهای خارجی اگر هم یک NGO وجود داشته باشد

که تمام معیارها را داشته باشد و از طرف یک میلیارد مسلمان صحبت کند و پیگیری کند اگر سازمان ملل ترتیب اثری ندهد دیگر سازمان ملل نیست، سازمان دول است. به هر حال تا کنون فعالیتی این چنینی در این مورد خاص اتفاق نیفتاده است. باید اتفاق بیفتد ببینیم چه می شود.

*در مورد سازمان های غیر دولتی فعال در ایران چه اطلاعاتی دارید. اعضاء، تعداد، تنوع؟

من آمار خیلی دقیق از همه ی سازمان های غیردولتی ندارم. همانطور که می دانید از سازمان هایی می شود آمار گرفت که ثبت شده باشند. در مورد تنوع NGO می توانم بگویم که NGO جوانان و زیست محیطی بسیار زیاد است NGO. زنان نسبتاً خوب است. موضوع اعتیاد نیز رو به افزایش است و گروه های آموزشی در حال فعال تر شدن هستند و موضوعاتی از قبیل دوستدار میراث فرهنگی، ارتباطات و هنر نیز از زمینه های فعالیت سازمان های غیردولتی شده است.

*اهرم های حمایتی یونسکو از این سازمان ها چیست؟

یونسکو بیش از این که اهرم مادی داشته باشد - که البته دارد - به سازمان های غیردولتی اعتبار می دهد. مثلاً از یک NGO در همایش دعوت می کند و می گوید شما این کارها را هم انجام دهید. این درگیر کردن کار با NGO قدم بزرگ مؤثری است. یونسکو می گوید من امسال سه برنامه بین المللی دارم سازمان هایی که توانایی اش را دارند بیایند کمک کنند که برای اعضای NGO انگیزه ایجاد می کند.

*سازمان های غیردولتی گروه های مردمی هستند. آیا می شود یک NGO ستون پنجم دشمن شود. آیا از NGO سوء استفاده هم می شود؟

البته می شود چنین باشد. یک NGO در داخل کشور فعالیتش را شروع می کند، قوت و قدرت می گیرد و بعد با خارج از کشور ارتباط برقرار می کند به خاطر این که بتواند مطالبات خودش را مطرح کند و از این طریق از راه های غیرمردمی استفاده کند. این نوع عملکردها بیشتر دارای انگیزه های مادی است. اما من فکر می کنم اصلاً نباید اسم ستون پنجم را روی این کار گذاشت چون هر آدمی به تنهایی هم می تواند این کار بکند. لازم نیست NGO درست کند و خودش را بشناساند و ثبت کند.

*باتوجه به آماري که ارائه دادید NGO. زنان در کشور ما بسیار بیشتر است. این کثرت فعالیت برای چیست. مسئله ی خاصی وجود دارد؟

نمی شود گفت بسیار بیشتر. البته بنابر ترکیب جمعیتی، وقتی بیش از نیمی از جمعیت کشور را زنان تشکیل می دهند. طبیعی است که نیمی از آن ها NGO زنان باشد شاید یکی از دلایل این باشد که مردان برای فعالیت در جامعه مشکلی ندارند و زنان به وسیله ی NGO در جامعه فعالیت می کنند. چرا ما مشارکت مردان نداریم

چرا دفاع از حقوق مردان نداریم؟ چون مشکل خاصی برای فعالیت مردان وجود ندارد. تعداد NGO زنان بیشتر است به خاطر ابراز وجود، اثبات وجود و حضور از طریق NGO

*رابطه‌ی NGO با جهانی‌سازی چیست. آیا مقدمه‌ای برای دهکده‌ی جهانی شدن است؟

بهتر است بگوییم رابطه‌ی انسان‌ها با جهانی‌سازی چیست. نمی‌توانم بگویم نقش NGO در جهانی‌سازی چیست. زنان هم همان کاری را می‌کنند که مجموعه‌ی کشور به آن سمت می‌رود. به نظر من سازمان‌های غیردولتی در حال آماده‌سازی فضایی هستند که اگر جهانی شدن صورت گرفت، ایرانی بودن ما حفظ گردد. اگر کسی دلش به حال کشورش می‌سوزد باید با هویت فرهنگی و مدنی ایرانی به فکر حفظ گذشته‌ی خود باشد. باید در زمینه‌ی فرهنگ‌سازی و پشتوانه‌های تاریخی فعالیت کند.

*این‌ها باید‌ها بود، آیا واقعیت‌ها هم همین‌طور است؟

البته که همین‌طور است و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. قرار نیست تمام چیزهایی که در نسل گذشته بوده از بین برود. نیمی از دغدغه‌های جوان‌هایی که NGO تشکیل می‌دهند حفظ هویت ایرانی اسلامی است که گاهی باورمان نمی‌شود این جوان‌ها اینگونه برای این موضوع تلاش کنند.

*نقش سازمان‌های غیردولتی در امنیت کشورشان چیست. یونسکو از سازمان‌هایی که با امنیت کشورشان درگیر می‌شوند حمایت می‌کند یا خیر؟

هر کس که با امنیت ملی کشورش درگیر شود، جاسوسی کند و یا باعث شود مرزهای کشورش به مخاطره بیافتد. با آن‌ها برخورد می‌شود. فرقی نمی‌کند NGO باشد یا سازمان‌های دیگر. یونسکو هم محل برخورد نیست یعنی مرجع برخورد نیست.

*یونسکو در این زمینه بی‌تفاوت است یا حمایتش را قطع می‌کند؟

کمیسیون ملی یونسکو در ایران یک بعد دولتی هم دارد به صورتی که دبیر کل شورا و هیئت دولت در آن نقش دارند. حتی وزیر امور خارجه عضو کمیسیون یونسکو است. یونسکو جایی نیست که برخورد شود اما حتی ملاحظات در نظر گرفته می‌شود.

*چه نهادی درون یونسکو است که از NGO حمایت می‌کند؟

نهادی وجود دارد که تازه تشکیل شده است و حدود یک ماه است که فعال شده و قرار شده است سازمان‌های غیردولتی یا همان NGO از این طریق ارتباط بیشتر و بهتری با یونسکو برقرار کنند.

تاکنون هرچه بوده داخل کشورمان بوده و از این طریق می‌خواهیم فعالیت‌های ایرانی‌ها را در سطح بین‌الملل معرفی کنیم. در هر حال در همین معرفی یک سری انتقادات و پیشنهادات مطرح می‌شود و یک سری همکاری‌های جدیدی به وجود می‌آید. ما می‌خواهیم این سازمان‌ها را شناسایی کنیم و از اعتبارات بین‌المللی که یونسکو و سازمان ملل تخصیص می‌دهد کاملاً استفاده کنیم.

*موانع و مشکلات حضور سازمان‌های غیردولتی ایران در مجامع بین‌المللی چیست. یونسکو چه تمهیداتی را اندیشه کرده است؟

یکی از مهمترین مشکلات این است که اعضای فعال یک NGO زبان بین‌المللی بلد نیستند قطعاً اگر فعالیت بعضی از این سازمان‌هایی که من دیده‌ام در سطح بین‌الملل مطرح شود حیرت‌آور است. ارتباطات خارجی نیاز به این دارد که با زبان بین‌المللی با دیگران صحبت کنید.

*اگر یک زن بخواهد در کشور ما NGO تشکیل دهد چه مراحل را باید بگذرانند؟

این سؤالی است که پاسخ دادن به آن دشوار است. ما هنوز نفهمیدیم اگر یک NGO بخواهد در ایران ثبت شود بدون در نظر گرفتن موضوع آن باید چه کار کند. بعضی وقت‌ها می‌گویند باید برود از نیروی انتظامی استعلام بگیرد. زمانی سازمان ملی جوانان مجوز می‌داد. سازمان میراث فرهنگی هم یک شورا و دبیرخانه نظارت تشکیل داد و مجوز صادر می‌کرد و زمانی امور بانوان وزارت کشور برای زنان متولی بود. معاونت اجتماعی و سیاسی وزارت کشور هم همینطور و امور مشارکت‌های زنان ریاست جمهوری هم مانند دیگران. خیلی مرجع و جای مشخصی ندارد.

ویژگی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد

۱- غیر دولتی بودن

به این معنی که این سازمانها براساس یک تصمیم دولتی تأسیس نمی‌شوند بلکه با انگیزه و ماهیتی کاملاً غیر دولتی شکل می‌گیرند. اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی مؤسس آنها می‌باشند و سازمان جزئی از تشکیلات بدنه عمومی دولت دانسته نمی‌شود.

۲- غیر انتفاعی بودن

به این معنی که دستیابی به درآمد و سود هدف نهایی سازمان تلقی نشود و در صورتیکه فعالیت درآمد زایی را دنبال کند کلیه درآمدهای حاصله صرف هزینه‌های مربوط به فعالیت‌ها و اهداف سازمان گردد تصمیم اولیه و یا هرگونه رویکرد آنها به سوی فعالیت اقتصادی تنها با یافتن سود انحراف اساسی از مسیر صحیح می‌باشد. نهادهای

مردمی به مفهوم واقعی کلمه همیشه غیرانتفاعی است و با بالابردن کیفی و کمی فعالیت‌های خود به جذب کمک‌های مردمی حتی دولت می‌پردازد.

۳- خود جوش بودن و تمایل به استقلال

به این معنی که این سازمانها سعی می‌کنند برای تحقق اهداف خود تا حد امکان از درجه استقلال بالایی برخوردار باشند سازمانهای مردم نهاد بایستی خود جوش و برآمده از مردم باشد یعنی مردم خود به این نتیجه برسند که با حرکتی دسته جمعی هرچند در اندازه کوچک، با جمع آوری از منابع ملی و بین المللی و نیز نیروهای انسانی علاقمند گره‌ای از مشکلات جامعه بگشایند.

۴- داشتن هدف مشخص

زمینه فعالیت سازمانها متناسب با اهداف آنها مشخص است، معمولاً هر سازمانی یکی از اهداف علمی، بهداشتی، خدماتی، زیست محیطی، فرهنگی، اجتماعی، ادبی، و... را دنبال می‌کند. ماهیت اینگونه نهادها، برقراری تماس‌های مداوم با مسئولان و مردم، بالابردن آگاهی عمومی، شناسایی و همکاری با نهادهای همفکر، نظارت و شناسایی نقاط ضعف تشکیلات دولتی تلاش برای رفع آنها با بکارگیری مهارت‌های خاص خود از راه مشورت دادن به قانون گذاران و سیاست گذاران، اجرای داوطلبانه قوانین شانه به شانه مجریان دولتی و جمع آوری، نگهداری و استفاده از اطلاعات است.

ویژگی‌های یک NGO چیست؟

داوطلبانه بودن، خودجوش بودن، هدف و تفاق مشترک، قانونمندی، برنامه مشخص، استقلال و وابسته نبودن، مسئولیت پذیری از خصوصیات بارز NGO است.

طبق آمار وزارت کشور در سال ۷۹ ما دارای ۲۵۰ NGO زنان بودیم که البته بعضی‌ها ثبت شده بودند و بعضی‌ها بدون ثبت فعالیت می‌کردند. در سال ۸۰ بیش از ۵۹۱ NGO وجود داشت که در ترکیب آن خیریه، موضوعات فرهنگی، اجتماعی، مبارزه با مواد مخدر، فعالیت زنان، رسانه‌ها و بحث‌های علمی و تحقیقاتی اضافه شد. در سال ۸۱ به حدود ۷۳۱ NGO رسید. ترکیب آنها ۴۵٪ فعالیت فرهنگی پیدا کردند و حدود بیست و یک درصد اجتماعی. ۱۶٪ خیریه و تعدادی در زمینه‌های مطبوعات، علمی و بهداشتی فعالیت کردند.

*ضرورت ایجاد این سازمانها و کارکرد آنها در کشور ما چیست؟

در جامعه یک حاکمیت و دولت داریم که وظیفه‌ی او ایجاد وسائل و تسهیلات برای مردم است. از طرفی هم باید از مرزها دفاع کند، از طرف دیگر ایجاد تعامل با کشورهای دیگر به عهده‌ی حاکمیت است. در سطح پایین‌تر

مردم هستند که کارهایشان را انجام می‌دهند یا در دولت کار می‌کنند یا به صورت آزاد. مردم کارهایشان را انجام می‌دهند و دولت هم همین‌طور بعد از مدتی مردم نیازهایی خواهند داشت و دولت به خاطر اینکه بیش از اندازه درگیر کارهای دیگر است از یک سری مشکلات ممکن است غافل شود یا به طور مثال دولت قانونی را به اجرا می‌گذارد که حق بسیاری پایمال می‌شود. اینجا مردم تصمیم می‌گیرند حرفهایشان را به دولت بزنند. در کل خواسته‌ها، مطالبات، نیازها، دیدگاه‌ها و انتقادات مردم از دولت می‌بایست سامان بگیرد و واسطه‌ای بین دولت و مردم ایجاد می‌شود که نام آن را می‌گذاریم سازمان غیر دولتی یا همان NGO.

بر دوش NGO بار حقوقی نیست و می‌تواند هر مسئله‌ای را مطرح کنند و چیزی گریبانگیرشان نمی‌شود. حتی اگر یک NGO فعالیتی کند که با ذائقه‌ی بسیاری سازگاری نداشته باشد آزاد است.

*در مورد سازمان‌های غیر دولتی فعال در ایران چه اطلاعاتی دارید. اعضاء، تعداد، تنوع؟

آمار خیلی دقیق از همه‌ی سازمان‌های غیردولتی نیست. همانطور که می‌دانید از سازمان‌هایی می‌شود آمار گرفت که ثبت شده باشند. در مورد تنوع NGO می‌توانم بگویم که NGO جوانان و زیست محیطی بسیار زیاد است. NGO زنان نسبتاً خوب است. موضوع اعتیاد نیز رو به افزایش است و گروه‌های آموزشی در حال فعال‌تر شدن هستند و موضوعاتی از قبیل دوستدار میراث فرهنگی، ارتباطات و هنر نیز از زمینه‌های فعالیت سازمان‌های غیردولتی شده است.

*اهرم‌های حمایتی یونسکو از این سازمان‌ها چیست؟

یونسکو به سازمان‌های غیردولتی اعتبار می‌دهد. مثلاً از یک NGO در همایش دعوت می‌کند و می‌گوید شما این کارها را هم انجام دهید. این درگیر کردن کار با NGO قدم بزرگ مؤثری است. یونسکو می‌گوید من امسال سه برنامه بین‌المللی دارم سازمان‌هایی که توانایی‌اش را دارند بیایند کمک کنند که برای اعضای NGO انگیزه ایجاد می‌کند.

*باتوجه به آماری که ارائه دادید NGO زنان در کشور ما بیشتر است. این کثرت فعالیت برای چیست. مسئله‌ی خاصی وجود دارد؟

بنابر ترکیب جمعیتی، وقتی بیش از نیمی از جمعیت کشور را زنان تشکیل می‌دهند. طبیعی است که نیمی از آن‌ها NGO زنان باشد شاید یکی از دلایل این باشد که مردان برای فعالیت در جامعه مشکلی ندارند و زنان به وسیله‌ی NGO در جامعه فعالیت می‌کنند. تعداد NGO زنان بیشتر است به خاطر ابراز وجود، اثبات وجود و حضور از طریق NGO

به نظر من سازمان‌های غیردولتی در حال آماده‌سازی فضایی هستند که اگر جهانی شدن صورت گرفت، ایرانی بودن ما حفظ گردد. اگر کسی دلش به حال کشورش می‌سوزد باید با هویت فرهنگی و مدنی ایرانی به فکر حفظ گذشته‌ی خود باشد. باید در زمینه‌ی فرهنگ‌سازی و پشتوانه‌های تاریخی فعالیت کند.

واز نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. قرار نیست تمام چیزهایی که در نسل گذشته بوده از بین برود. نیمی از دغدغه‌های جوان‌هایی که NGO تشکیل می‌دهند حفظ هویت ایرانی اسلامی است که گاهی باورمان نمی‌شود این جوان‌ها اینگونه برای این موضوع تلاش کنند.

*چه نهادی درون یونسکو است که از NGO حمایت می‌کند؟

نهادی وجود دارد که تازه تشکیل شده است و فعال شده و قرار شده است سازمان‌های غیردولتی یا همان NGO از این طریق ارتباط بیشتر و بهتری با یونسکو برقرار کنند.

تشکل‌های مردم‌نهاد در ایران (NGO)

در ایران به آن سازمان مردم‌نهاد (به اختصار: سَمَن) یا تشکل غیر دولتی می‌گویند. سازمان‌های مردم‌نهاد، اساساً با تاکید بر ۳ اصل داوطلبانه، غیر انتفاعی و غیر سیاسی تشکیل و تاسیس می‌شوند. بودجه سازمان‌های مردم‌نهاد از راه‌های ذیل تامین می‌گردد: کمک و هدایای مردمی، وقف و حبس، کمک‌های مالی از سازمان‌های دولتی و غیر دولتی، کمک‌های مالی از سازمان‌های بین‌المللی (با رعایت مقررات مربوطه)، وجوه حاصل از فعالیتهای سازمان و انجام پروژه در چارچوب اهداف و اساسنامه و آیین نامه سازمان، حق عضویت در سازمان بدیهی است هر موسسه یا بنیاد غیردولتی با توجه به نیاز اعضای خود، موضوع فعالیت مشخصی را پی می‌گیرد موضوعاتی مانند: دین، آموزش، بهداشت، محیط زیست، اشتغال، فرهنگ، هنر، جوانان، کودکان، زنان، سالمندان و یا موضوعات تخصصی و علمی.، اهداف انسان دوستانه، احساس نیاز یا تجربه شخصی در برخورد با معضلات اجتماعی، دستورات و سفارشات بزرگان در نیکوکاری و حرکت‌های انسان دوستانه تشکل‌های غیر دولتی برای ادامه فعالیت خود نیازمند ویژگی‌هایی هستند که ضامن بقا و موفقیت آنهاست که می‌توان به رئوس آن اشاره کرد: خودجوشی و نیاز طبیعی-اهداف مشترک اعضا- قانونمندی- برنامه و فعالیت مدون- مشارکت و جلب مشارکت (عضوپذیری)- استقلال تشکل‌ها و قوانین مربوطه آیین نامه تاسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی مورخه ۸۴/۳/۲۹ در آخرین روزهای دولت سید محمد خاتمی، بنا به پیشنهاد مورخه ۸۳/۵/۸ وزارت اطلاعات و به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی تصویب و اجرایی شد. عناوینی چون «جمعیت»، «انجمن»، «کانون»، «مرکز»، «گروه»، «مجمع»، «خانه»، «موسسه» می‌توانند بجای واژه «سازمان» و تشکل‌های غیر دولتی بکار گرفته شوند. تشکل‌ها می‌توانند با موضوع فعالیت و اهداف مشترک با رعایت آیین نامه مذکور به صورت شبکه درآیند و یا به عضویت سازمان‌های بین‌المللی درآیند. شبکه‌ها یا حتی تشکل‌های فعال در راستای تحقق خواسته‌های مشروع اعضای خود- بسته به

اعتبار و صلاحیت خود و گسترش فعالیت و تعامل آنها با دیگر تشکلهای - قابلیت‌های قانونی بسیار دارند؛ از انتشار نشریه و برگزاری تجمع و گردهمایی تا تصمیم‌سازی و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های دولتی و حتی اعطای طرح و لوایح به دولت یا مجلس و حتی تقاضای اصلاح در قوانین موضوعه کشور.

کارکرد سازمانهای مردم‌نهاد

یک سازمان مردم‌نهاد برای رسیدن به اهداف مورد نظر خود از شیوه‌ها و روشهای متفاوتی بهره می‌گیرد که می‌توان آنها را در هشت مورد دسته‌بندی و بررسی نمود که عبارتند از:

۱- جمع‌آوری، ارزیابی و انتقال اطلاعات

یکی از کارکردهای مؤثر و مشخص سازمانهای مردم‌نهاد، حد واسط بودن بین دولت و جامعه است کسب اطلاعات از دولت و انتقال آن به شاخه‌های پائین تر، یعنی تک تک افراد جامعه و با برعکس آن به شاخه‌های پائین تر - یعنی تک تک افراد جامعه و یا برعکس آن یعنی جمع‌آوری اطلاعات در چارچوب موضوع فعالیت و ارائه آن به دولت می‌تواند بصورت یک تعامل فی‌ما بین و از کارکردهای اساسی یک سازمان مردم‌نهاد در توسعه فرهنگی و اجتماعی به شمار آید.

۲- ارائه پیشنهاد به دولت

بسیاری از سازمانهای مردم‌نهاد تلاش می‌نمایند تا با ارائه راهکارهای اجرائی و یا تئوریک در زمینه‌های موضوعی مختلف به دولت کمک نمایند، این عمل ضمن اینکه می‌تواند دولت را در پیشبرد اهداف و سیاست‌هایش کمک نماید باعث ایجاد تعامل بر پایه اعتماد بین دولت و نهادهای غیر دولتی می‌گردد. به عنوان مثال سازمانهای مردم‌نهاد با ارائه و انجام پروژه‌های خرد و کلان در موضوعات مختلف دولت را در رسیدن به هدف مبتنی بر توسعه پایدار کمک می‌نمایند.

۳- اقدامات حمایتی و وکالتی

یکی از کارکردهای مؤثر و رایج در سازمانهای مردم‌نهاد، انجام اقدامات حمایتی به اشکال مختلف و ارائه خدمات به فرد فرد جامعه می‌باشد. این امر با اهداف بشر دوستانه اتفاق می‌افتد و سازمانهای مردم‌نهاد را در شمار نهادهای حمایتی در یک جامعه قرار می‌دهد.

۴- آموزش، پژوهش و انجام مطالعات

سازمانهای مردم‌نهاد در کنار نهادهایی که رسماً به این کار اشتغال دارند می‌توانند در مقیاس‌هایی کوچکتر به آموزش گروه‌هایی از جامعه بپردازند که فرصتی برای بهره‌مندی از آموزش‌های رسمی جامعه ندارند و یا نوع

آموزش به گونه ایست که نهادهای رسمی آن را تأمین نمی‌کنند به عنوان مثال سازمانهای مردم نهادی که با موضوعات خانواده یا تربیتی فعالیت می‌کنند می‌توانند با آموزشهای مناسب و مورد نیاز در حوزه خانواده به رشد و ارتقاء سطح بینش والدین به منظور تحکیم بنیان خانواده‌ها کمک نمایند از سویی دیگر عنصر پژوهش و تحقیق نیز از اصول اساسی توسعه یک جامعه به شمار می‌رود، سازمان‌های مردم نهاد می‌توانند با تشکیل گروه‌های کارشناسی رسمی در محیط‌های مورد نیاز جامعه دست به پژوهش‌های کلی و یا موردی زده و نتایج آن را در اختیار بخش دولتی مربوط به آن قرار دهند و یا به اطلاع عمومی برسانند.

۵- ایجاد تشریک مساعی

برخی از سازمانهای مردم نهاد با ارائه راه کارهای اجرایی و یا نظری به برخی از افراد و یا حتی دولت در انجام برنامه‌ها و یا پروژه‌هایی منطبق با اصول اساسنامه‌ای خود کمک نموده و با آنان همکاری دارند.

۶- جمع آوری و ارائه کمک‌های حقوقی و بشردوستانه:

یکی از مسائل که همواره جوامع انسانی با آن درگیر هستند معضلات اجتماعی از قبیل فقر، مصرف مواد مخدر، شیوع برخی بیماریها، اشاعه فساد و بی بند و باری، معضلات زیست محیطی، تنش‌های اجتماعی، فقر فرهنگی، فاصله‌های زیاد طبقاتی، فقدان فرهنگ مناسب شهر نشینی و صدها مورد دیگری باشد که اگرچه نهادها و سازمانهای دولتی و رسمی، به منظور غلبه بر این معضلات همواره برنامه‌ها و سیاست‌هایی را اعمال می‌نمایند و بودجه‌هایی را سالانه مصروف این بخش می‌سازند اما نقش مشارکتی سازمانهای مردم نهاد و تشکلهای محلی می‌توانند، کمک مؤثری در این راه باشند.

۷- کارکرد روانی تبلیغاتی:

این روش به ویژه از سوی سازمانهای حقوق بشری و زیست محیطی مورد استفاده قرار می‌گیرد، انتشار خبرنامه‌های، برگزاری نشست‌ها و سخنرانی‌ها در جلسات سازمانهای دولتی و غیردولتی در مورد موضوعی خاص، این کارکرد را عینیت می‌بخشد

بنابراین در یک جمع بندی کلی می‌توان برای سازمانهای مردم نهاد کارکردهای زیر را بیان نمود.

چگونه یک نهاد مدنی راه اندازی کنیم تعریف و کارکرد (NGO) ها

چیست؟ چه کارکردی دارد؟ دارای چه ویژگی هایی است؟ برای راه اندازی آن در ایران چه شرایطی لازم است؟ این یادداشت تلاش می کند به این پرسش ها پاسخ دهد.

سازمانی با شخصیت حقوقی مستقل، غیر دولتی، غیر انتفاعی و غیر سیاسی است که برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایش فرهنگی، اجتماعی، مذهبی، بشردوستانه و بر اساس قانونمندی و اساسنامه مدون، رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور و مفاد آیین نامه های اجرایی آن فعالیت می کند .

الف) تعریف (۱) سازمانی با شخصیت حقوقی مستقل، غیر دولتی، غیر انتفاعی و غیر سیاسی است که برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایش فرهنگی، اجتماعی، مذهبی، بشردوستانه و بر اساس قانونمندی و اساسنامه مدون، رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور و مفاد آیین نامه های اجرایی آن فعالیت می کند.

ب) تعریف ۲ NGO (یک سازمان غیردولتی و غیرانتفاعی است. نه وابسته به دولت است و نه اثری از حاکمیت درون آن پیدا می شود. نه بودجه ای از دولت به صورت رسمی می گیرد ولی دارای اساسنامه مدون است و تشکیلاتش از قبل ثبت شده. یکی از مهمترین خصوصیات NGO داوطلبانه بودن آن است که با توجه به نیاز جامعه ایجاد می شود. چند نفر دور هم جمع می شوند و به این نتیجه می رسند که به طور مثال با مصرف یا پخش مواد مخدر به صورت داوطلبانه و خودجوش مبارزه کنند. البته یک NGO مجاز است فعالیتهای خودش را سامان دهد و اگر کارش به نتیجه برسد درآمد هم کسب کند و این فقط در راه توسعه و اهداف تشکیلات خودش است و سود در NGO معنا ندارد NGO. سازمان های غیردولتی، گروه های شهروندی داوطلب، گروه های نفع عامه یا خیریه هیچ کاری به مسئولیت دولت ندارند و در بعضی جاها از مطالبات مردم در مقابل دولت دفاع می کنند یعنی مجاز به انتقاد از دولت می باشند.

● ویژگی سازمانهای مردم نهاد (NGO) ها

۱) غیر دولتی بودن (Non-Governmental): بدین معنی که تأسیس آنها بر اساس تصمیم دولتی و در چارچوب بودجه عمومی انجام نگیرد بلکه اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی مؤسس آنها باشند، البته سازمانهای مردم نهاد و مجموعه دولت دارای ارتباط و اثرات دوجانبه می باشند

۲) غیر انتفاعی بودن (Non Benefit): بدین معنی که دست یافتن به درآمد و سود و انجام فعالیتهای تجاری و صنفی انتفاعی بمنظور تقسیم منافع بین اعضاء، مؤسسان، مدیران و کارکنان هدف سازمان نباشد، هرچند که این ویژگی، سازمان مردم نهاد را از دست یابی به درآمد برای اداره امور خود باز نمی دارد.

۳) تمایل به استقلال: بدین معنی که سازمان مردم نهاد سعی می کند برای تحقق اهداف خود در چارچوب قوانین موضوعه تا حد ممکن از درجه استقلال بالایی برخوردار باشد و زیر نفوذ صاحبان قدرت و یا گرایش های مختلف قرار نگیرد.

۴ (خودجوشی و نیاز طبیعی: سازمانهای مردم نهاد بنابر نیاز طبیعی ناشی از شرایط فکری، محیطی، انگیزش ها، خصوصیت ها و آرمانهای مشترک افراد و جامعه، و به صورت داوطلبانه و خودجوش و بر اساس اصل آزادی اراده اشخاص تأسیس و اداره می شوند).

۵ (غیر سیاسی بودن: اهداف غیر سیاسی در بردارنده فعالیتی است که مشمول ماده یک قانون احزاب نگردد).

● کارکرد سازمانهای مردم نهاد (NGO)ها

۱ (اطلاع رسانی و آگاه سازی عمومی (ارتباطات))

۲ (جلب مشارکت مردمی (بسیج عمومی))

۳ (جذب سرمایه ها و منابع کوچک مردمی (بسیج منابع))

۴ (ایجاد، گسترش و تقویت هماهنگی بین دولت و مردم

۵ (گسترش نظارت عمومی

۶ (ارزیابی فعالیت ها

۷ (افزایش بهره وری در استفاده از منابع

۸ (هنجار سازی از میان کارکردهای فوق سه موضوع « جلب مشارکت مردمی»، « بسیج منابع» و « نظارت و ارزیابی» از اهمیت و جایگاه بالاتری برخوردار هستند).

● اهم اقدامات سازمانهای مردم نهاد (NGO)ها:

الف) اقدامات اجرایی

۱ (عضوگیری: رسمی و غیر رسمی

۲ (برنامه ریزی و نظارت و ارزیابی

۳ (بهره وری: منابع طبیعی و محیط زیست

۴ (امور حمایتی: دستگیری از مستمندان، بیماران خاص

۵ (درآمدزایی: خیریه، نمایشگاه، تحقیقات، انجام پروژه های مشترک، کمک ها) دولتی، مردمی، بین المللی)

۶ (اطلاع رسانی: خبرنامه، پوستر، اطلاعیه، اینترنت و..

ب) فرهنگ سازی

۱ (جلسه های مذهبی

۲ (تبلیغات و هنر: تئاتر، موسیقی، نقاشی، فیلم و..

۳ (ایجاد هویت: فردی و جمعی

۴ (مسئولیت بخشی به مردم

۵ (حفظ آثار باستانی و میراث فرهنگی

ج) آموزش عمومی

۱ (شرکت در کنفرانسهای آموزشی

۲ (برگزاری کارگاه و سمینارهای آموزشی

۳ (تربیت نیروی متخصص

۴ (بازدید : سفر تحقیقاتی، اردو

۵ (سخنرانی عمومی و علمی

۶ (مشاوره: کارکنان، مدیران ارشد، مردم

د) پژوهش

۱ (نیاز سنجی اجتماعی

۲ (افزایش کارآیی

۳ (معرفی نمونه ها

۴ (روان کاوی نظرها

۵) ایجاد ارتباط با بخش های دولتی

۱) دادن مشورت و برگزاری جلسات مشترک

۲) انجام پروژه مشترک

۳) بیان اشکال ها و پیشنهاد در راستای بهبود امور

۴) نظارت و کنترل پروژه های دولتی

● شرایط اعضاء مؤسس سازمانهای مردم نهاد (NGO)ها:

۱) تابعیت ایرانی و داشتن هیجده سال تمام

۲) دارا بودن صلاحیت تخصصی حداقل دو نفر از مؤسسان در خصوص موضوع فعالیت سازمان

۳) عدم عضویت در گروههایی که بر اساس رأی دادگاه صالح، محارب و معاند شناخته شده اند و نداشتن محکومیت موثر کیفری به نحوی که موجب محرومیت از حقوق اجتماعی شود.

مراحل تأسیس و ثبت سازمانهای مردم نهاد (NGO)ها:

۱) تعیین موضوع فعالیت مناسب برای سازمان با توجه به علاقه، دغدغه و توانمندیهای متقاضیان.

۲) تعیین نام برای سازمان مورد نظر از طریق سازمان ثبت اسناد و املاک.

۳) ارائه طرح مقدماتی تأسیس سازمان (شامل موضوع فعالیت، اهداف و روش اجرا) به استانداری و یا فرمانداریها جهت کسب موافقت اولیه و دریافت نمونه اساسنامه و فرمهای مورد نیاز.

تکمیل و ارائه مدارک لازم به مرجع صدور پروانه فعالیت که مدارک شامل موارد زیر می باشد:

الف) فرم تقاضا نامه تکمیل شده

ب) مدارک هویتی اعضاء مؤسس شامل یک قطعه عکس و دو سری از تصویر صفحه اول شناسنامه

ج) گواهی عدم سوء پیشینه اعضاء مؤسس

د) اساسنامه سازمان در چهار نسخه (بصورت تاپی)

ه) فرم مشخصات فردی اعضاء مؤسس

و) صورتجلسات مجمع عمومی مؤسس و هیئت مدیره.

تبصره ۱: حداقل تعداد اعضاء مؤسس در سازمانهای با ساختار عضو پذیر (مجمع عمومی) پنج نفر و در سازمانهای با ساختار هیأت امنایی نه نفر می باشد.

تبصره ۲: سازمانهای مردم نهادی که دارای گستره فعالیت در سطح یک محله یا شهرستان خاص هستند باید مراحل ثبت و تأسیس را از طریق فرمانداری مربوطه و سازمانهایی که دارای گستره فعالیت در سطح استان هستند باید مراحل را از طریق دفتر امور اجتماعی استانداری دنبال نمایند.

۵) دریافت و بررسی مدارک توسط کارشناس مربوطه در استانداری یا فرمانداریها و اجرای تشریفات اداری شامل استعلام از مراجع ذیربط، طرح موضوع در هیئت نظارت و در صورت تصویب صدور پروانه فعالیت.

۶) ارسال اصل پروانه فعالیت به انضمام دو نسخه از اساسنامه و صورتجلسات مجمع عمومی مؤسس و هیئت مدیره طی یک نامه اداری توسط مرجع صدور مجوز به سازمان ثبت اسناد و املاک جهت ثبت و آگهی تأسیس سمن مورد نظر.